

10780.
DE AMPLIFICATIONE
OVARIORUM.

DISSERTATIO INAUGURALIS PATHO-
LOGICO - ANATOMICA,

QUAM

AUCTORITATE AMPLISSIMI MEDICORUM OR-
DINIS

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSI,

UT GRADUM

DOCTORIS MEDICINAE ACADEM:
DORPAT:

RITE ADIPISCATUR, PUBLICE DEFENDET,

AUCTOR

CAROLUS FRIEDERICUS BRUUN,

FRIEDRICHSHAVNIA - FINNUS.

.....
DORPATI LIVONORUM,

TYPIS J. C. SCHÜNMANNI, TYPOGRAPHI ACADEMICI.

MDCCCXXI.

DE ANATOMIA
OVARIORUM

DISSERTATIO IN ANATOMIA
OVARIORUM

Imprimatur

ea tamen conditione, ut, simulac typis excusa fuerit
dissertatio, septem exemplaria collegio, cui librorum
censura mandata est, tradantur.

Dorpati Livonorum die VII. Augusti MDCCCXXI.

Dr. Mart. Henricus Rathke,
h. l. Ord. Med. Decanus.

D 17835

Variarum corporis humani affectionum, etsi suum cuique tribuo, primum tamen sine dubio locum videntur eae tenere, quibus ovaria laborant, ut quae tot et occultis et cogniti difficillimis obnoxia sint morbis organicis; — qua propter prae ceteris digna sunt quae diligentissime a medicis indagentur.

Quum tamen, vitiosarum, quae huc pertinent, alienationum, tanta sit copia, ut rem uberius tractando, dissertationis hujusmodi limites facile excederem, missis ceteris affectibus, de amplificatione ovariorum morbosa generatim atque universe afferam nonnulla, quibus deinde observationum mearum subjungam expositionem. Etenim constat, haec organa, minima si integra sunt valetudine, morbo accesso, in massam immanem extendi posse; quod vero cum neque una eademque causa efficiatur, neque eodem fieri modo, nonnulla jam de variis harum extensionum formis atque speciebus, disserere liceat.

Tres praecipue, quamvis saepissime inter se conjunctas, amplificationis hujus species distinguamus necesse est. Itaque etiam hujus nostrae disquisitionis ratio non potest quin sit triplex: nam primum quaeramus de amplificatione quae eo manifestatur quod a norma quidem discedat ovariorum substantia sed quae partium normalium texturam tamen imitatur, — tum de formationibus ab organismo omnibus numeris discrepantibus disserendum, — tertium genus erit, quod pertinet ad desorganisationes, ne continuitate quidem cum ceteris gaudentes.

Caput I.

Ovaria tumida, partium normalium textura gaudentia.

Lipomata.

Licet in sano ovario nemica quidem sit pinguedinis, lipomata saepius tamen occurrere, non est quod miremur, quum ubicunque sit tela cellulosa, adipem quoque progigni posse sciamus. Qui tumores varia sunt densitate, flavi, lardo similes, sphaerici, saepius ovariorum formam exhibentes.

Plerumque sane folliculis non sunt obducti, interdum tamen gaudent integumentis propriis, plerumque secundariis, a condensatione telae cellulosae ovario circumdatae exortis; raro enim

folliculus, organon quasi adipis secretorium, jam pinguedinis formationem praecedat. 1) — Exstant insuper, eaque praesertim in ovaris ut cel. Meckel affirmat, lipomata folliculis instructa, tunicarum serosarum structuram imitantibus 2). — Semper fere una cum iis crines generantur. Ut vero exempla afferam, in theatro pathologico Lipsiensi 3) ingens servatur ovarium, tumorem formans nique adiposum, simul autem magna crinium copia impletum.

Cel. Hesselbach quoque ovarium commemorat tumidum, similis cujusdam massae adiposae, album colore, et quod crinium flavorum fasciculo sit impletum, proprio quodam crassoque insuper integumento obductum 4).

Nec minus alius etiam ab eodem viro illustrissimo, casus de muliere quadam narratur, quae annum vicesimum octavum agens, typho succubuerit cerebri, cum pectoris abdominisque affectionibus conjuncto:

Ovarium sinistrum, inciso cadavere, magnum offerebat saccum, materia impletum puris speciem praebente. In qua autem materia, massa quaedam plane adiposa, cerina, renis bipartiti formam habens, una cum pilis badii inna-

1) L. I. II. 2. 120.

2) l. l. II. 2. 126.

3) Dr. L. Cerutti. Beschreibung der patholog. Pr. d. Theat. zu Leipzig.

4) Hesselbach: Beschreibung der pathol. Pr. des anat. Theaters zu Würzburg.

tabat; ad anteriorum vero ipsius sacci parietem ossiculum scapulae haud dissimile adhaerebat, idemque in margine praeditum lypomate. 1)

Tumores cystici.

Aliam degenerationis speciem, qua ovariorum massa, haud raro augetur, tumores cystici nobis praebent, qui, modo ovariorum integumentis, modo peritonaei duplicaturis, modo ipsi substantiae adhaerentes, licet interdum ovariorum formam globosam imitentur, saepius tamen inveniuntur et numero, et forma et magnitudine inter se differentes.

Folliculus tumori circumfusus saepissime quidem serosae est texturae, atamen nonnunquam crassior ac durior factus in singula strata ita potest dividi, ut textura potius fibrosa teneri eum credas. 2) Accedit praeterea tertia, auctore viro clarissimo Meckel, folliculorum species, dico mucosam. 3) — Namque observavit hic vir, idque itidem praesertim in ovaris, glumas molliores, magis vasculosas, non pellucidas et instructas superficie rugosa et reticulata; humor quoque inerat mucosus et tenax.

Ad ipsos autem tumores quod attinet; quae species eorum alias quoque receptae sunt easdem

non minus in hoc nostro organo videre possimus: modo enim atheromata invenies, modo melicerides, modo tumores gelatinosos, tum hygro-mata, eaque saepissime hydropem ovariorum efficiunt; quanquam clarissimi Morgagni sententiae meae haud adscribam omnino negantis hunc morbum hydropicum oriri, nisi dilatatis tumoribus cysticis. 1)

Ovarium hydropicum, ingentem saepissime praebet molem, alias in unam tantummodo vesicam distentam, alias in plura locutamenta divisam. Velamenti autem ipsius ovarii, et parietum quibus distinentur singulae cellulae, varia est ratio; quum modo sint tenuiores, modo crassiores pro varia magnitudinis sua, — nunc molliores, nunc vero duriores, — et liquorem continent modo serosum, modo lymphaticum, interdum lacteum, vel alios. Ipse tumor in aliis est sejunctus, in aliis coaluit cum visceribus.

Iam vero exempla proponenda: cel. Meckel observationem afert ovarii hydropici sinistri, quod ita erat dilatatum in vesicam unam tantummodo humore proprio quodam impletam, ut diametros 20 esset pollicum, velamenta autem ne dimidium quidem lineae partem efficerent, et ipsius substantiae vestigium nullum reliquum esset. 2)

1) l. l. II. 2. 145.

2) Meckel Path. An. II. 2. 149.

1) Heiss. l. l.

2) Meckel P. A. II. 2. 147.

3) Meckel Path. An. II. 2. 147.

Simile etiam Vindebonse in nosocomio civium publico servatur exemplar 1).

Non possum denique quin observationem memorabilem, in commentariis clar. Hufeland restitam 2), proferam:

Mulier quaedam, saepius jam antea, praecipue, quum uberibus aufererat infantes, puerperis molestis vexata, quantum cum partum edidisset, forte terrore quodam ita percussa est, ut lacte subito recedente, ascite vehementissima corripereur; quum vero perdurante morbo, iterum gravida feret, sexto partui superstes esse jam non potuit.

Inciso cadavere, in ovario dilatato, 40 libras liquoris lacti haud dissimilis, cum massa quadam caseosa, in illo innatante, invenerunt.

Similes etiam in mammalibus et gallinis inventae sunt vitiosae formationes 3).

Loculamenta, quae jam supra diximus, in ovarii ita intumescensibus reperiri, alias cohaerent inter se, alias omnino sunt sejuncta, nunquam autem et ipsa aliis iterum et minoribus repleta vesiculis quae inhaerent in iis; cujusmodi ovarium nobis cl. Meckel describit, in saccum duplicem dilatatum, ita quidem ut uterque e pluribus iisque minoribus constet folliculis 4).

1) Otto's Path. Anatomie.

2) Hufelands Journ., T. 25, p. 101.

3) Otto's Handbuecher path. Anatomie.

4) Meckel P. A. II. 2, 151.

Steatomata et Sarcomata.

Tumores tales haud scio an primus ossificationis 1) gradus, saepius in utero, raro in ovariiis reperi, massam continent variae magnitudinis, conglobatam, ex albo rubescantem, nunc lardo nunc carni similem, texturae saepe foliaceae, nec raro cum partibus vicinis concretam. Superficiem praese ferunt inaequalem, sulcis profundioribus instructam, colore ex albo flavescens, qui simul in ipsam ovariorum massam adeo penetrant, ut lobulos majores efficiant, qui et ipsi e minoribus tum tela quadam cellulosa, tum fibrosa inter se conjunctis, componuntur.

Servantur in theatro anatomico Lipsiensi, genitalia interna mulieris sexagenariae, dignissima cognitum, ut quae a norma prorsus discedant 2).

Etenim, secto cadavere, ut alias adrem non pertinentes taceam degeneraciones, ad dextrum uteri latus et ovario quidem dextro processu quadam membranaceo adhaerens, repertum est steatoma, cui lardi erat consistentia, textura quam descripsimus radiata, intermixtis tamen corpusculis calcareis.

Quod vero a viro clarissimo Haller, non verbis tantum sed icone insuper illustravit steatoma, adillas potius, quas supra diximus, dege-

1) l. l. 165.

2) Cerutti l. l.

nerationes viderur pertinere. Sunt enim haec ejus verba:

Tumori, quem ovarium esse facile videbam, involucri crassitiem reperi pene lineac. Saccus undique cavus erat, septo quodam in duos loculos divisus. In minori cellula materies mellicola similis erat, sed adipis tamen etiam similis, in ea magna vis pilorum, humanis simillanorum, fusciorum, crispiorum, pene biuncem longorum, temere haerebat. In majori loculo alterius generis purulenta materies lactis similis fuit, ei innatabant frusta fusca et friabilia.

Ossa, dentes, pili

Ossa cartilagineque in ovarii non modo sterilium et ad aetatem decrepitam provectorum, sed virginum quoque florentis adhuc aetatis, et saepissime quidem debilliorum ac meretricum gignuntur.

Plerumque ipsa ovariorum substantia, imprimisque vesicae Graafianae, in ossa vertitur quorum in evolutione tres distinguere licet periodos. Iam enim ab initio illa de qua supra diximus massa adest sarcomatosa, e duabus substantiis composita, quarum altera alba majoremque partem efficiens, alteram fuscam, molliorem in modum medullae includit. Evanescentibus autem sensim sensimque lobulis modo (vid pag. 9) memoratis, et textura cellulosa his ipsis intermixta, substantia morbosa jam adeo similis facta ut nisi vario colore distingui non possit,

primum cartilagineam tum vero osseam formam induit. 1)

Exstant ejusmodi formationum vitiosarum diligentissimae observationes virorum celeb. Meckel 2), Le Clerc 3), Petermann 4), Morgagni 5), Walter 6), Rudolphi 7) et. c.

Nec minus in mammalibus similia occurrere dicunt; neque enim in cervae tantum ovarii degeneratis cornua utique cervina 8) sed similia etiam in equa 9) sunt reperta.

Nisus pilos dentesque generandi nulla fere in corporis humani parte major quam in ovarii; plerumque in uno, idque in dextro latere reperitur, rarius in utroque. Pili frequentiores dentibus; hos perraro sine illis, contra pilos saepius sine dentibus reperias.

Tam pili, quam dentes eodem modo evanescent quam regulares.

Innumerabiles ejusmodi alienationum observationes 10) evincunt illae fere omnes, quod

1) Meckel P. Anat. II. 2. 243. 244.

2) l. l. II. 2. 254.

3) Roux, Journ. de med. T. 12, p. 534.

4) Observationes med. Dec. II. obs. 8.

5) E. Morg. opera Epist. XLVII. §. 44.

6) Walter Anat. Mus. B. I. S. 154.

7) Rud. Bemerkungen Sc. Th. I. S. 220.

8) Göttinger Taschenbuch 1796.

9) Flaudrian in Chabert. Instructions sur les maladies des animaux domestiques Paris.

10) Meckel Archiv für die Physiologie, Band I, S. 559.

jam monuimus, pilos, maximam partem radicibus instructos, a tumoribus adiposis; — dentes vero, eosque omnium generum, sivi sint malarces, sive canini, sive incisivi, sive a norma prostrus discedant, semper a tumoribus gelatinosis originem ducere, — quod cel. Autenrieth etiam legibus polaritatis acutissime approbavit 1).

Cujusmodi generationum causas, cum postea sim perscrutaturus, nunc observationes tantum adjungam, quae mihi quidem dignissimae videntur memoratu.

Puella quaedam 2), annum agens duodevicesimum jam mensibus quater legitime repetitis, subito tumorem eumque dolentem in media abdominis parte inter spinam iliacam anteriorem et costam ultimam nacta est; ex quo, cum brevi tempore ad pugni magnitudinem accrevisset et aperiretur, haud ita magna materiae purulentae serosae copia, frustaque melligena atque adiposa proveniebant. Paulo post ex infimo vulnere globus extractus est, crinibus conglomeratis formatus, quem in dies etiam alii pili eximiae magnitudinis sunt secuti. — Jam instante die vicesimo apertura laevis patefacta corpus transmisit irregulare, subrotundum, saesunciale, haud dissimile maxillae superiori carne spongiosa, cute, crinibus obducae; in margine autem

inferiori, alveolarem dico, gingiva cinctum, dentes erant malarces sex, unus caninus, octavus incisivus.

In mulieris praemature exstinctae ovario 1) haud sine ordine quodam adeps, pili ac dentes reperti sunt. Nam in anteriori ejus pariete, magna erat excavatio abnormis, cellulosa, partium mucum quandam gelatinosum, dentibus repletum; continens, partim adipem crinibus intermixtam.

Meckel centos et quod excurrit dentes in uno ovario inventos esse affirmat; et similia narant etiam viri clarissimi Horn 2), Haller 3), Blumenbach 4), Plouquet 5), Coley multique alii 6).

Varis hisce ovariorum affectibus perspectis, mira sane videretur tanta degeneratio, nisi ipsa illorum functione res satis illustraretur. Sunt enim quasi officina, in qua germen humanum latet, itaque fieri non potest quin magnus in iis insit nisus formativus. — Qui si stimulo morboso irritatus modum excedit, in ipsam ovariorum materiam vertitur, variasque in ea profert degeneraciones, quales observationes nostrae nobis exhibuerunt:

1) Archiv für die Physiologie von Reil und Autenrieth VII. B.
2) Laflize in Bacher. Journ. de med. 1792. Juillet p. 305.

1) Archiv für die Physiologie v. Reil und Autenrieth VII.

2) Horns Archiv 1807. 5. p. 267.

3) Haller Element. physiol. T. VIII. 46.

4) Blumenb. de nisu form. et gen.

5) Plouquet. Diss. sistens mem. physc. ovarii et osteog. exemp.

6) Meckels Arch. für die Phys. Th. I.

Ovaria enim, glandulis secretoriis aequiparari possunt, quorum tamen ductus excretorius, tubas dicimus Fallopii, ad illas, quae secretum in se recipiunt, partes, non nisi perraro certisque sub conditionibus, adhaeret; nimirum tempore conceptionis, — ita ut tum demum organo toto et continuo se praebet. — *Constat* insuper, varias partium corporis humani et praecipue quidem glandularum, vitiosas formationes eo praesertim tempore nasci, quo, quamvis ad discernendum sint proclives, aliqua tamen causa impeditae secretionis non procedant. Sic, mammarum indurationes, lactis secretionem, quae quidem modo iniiit, subito finita seu aliquapiam causa impedita, non vero secretionibus rite procedentibus, reperiuntur. Neque aliter uteri vitiosae formationes, praesertim pubertatis, vel decrepitate aetatis tempore, perraro autem media aetate, mensibus rite procedentibus, occurrunt.

Sed quonam in organo majores frequentioresque invenias congestionem, quam in ovarii, easque saepissime foecundationem haud producentes, et cum acrimonia quadam morbosa conjunctas?

Quid est igitur, quod vitiosas illas miremur formationes, quae, quod experientia docemur praesertim in junioribus reperiuntur vel ad aetatem decrepitam provectis, vel etiam in meretricibus, ut quae quoties congestionibus sterilibus vexentur?

Itaque, aucta genitalium actione, cum tela cellulosa abundent, massae lipomatosae et steatomatosae prodent; eandemque ob causam vesiculas Graafianas imitantes, tumores cystici ex-

oriuntur, et imprimis quidem folliculi serosi. Quanquam non possum quin eos errare putem qui serosos hos visiculos nihil aliud esse censent quam ipsa ovula Graafiana quae quidem non nisi mole increverint. Et enim miram eorum videre licet multitudinem.

Nec ossa, dentes et pili alio modo, quam ovariorum visu formativo vel aucto, vel etiam deminuto oriuntur. Modo enim in mulieribus aetate provectis, praesertim quum viris valetudinis imbecillitate utentibus, sunt nuptae, vel omnino in senilibus, conceptio adeo jam est depravata ac debilitata, ut legitimus organismus gigni non possit; modo in juvenibus pubertatem nondum natis, congestionibus tamen in haec organa iterum iterumque affectis, tanta est generandi vis ut partes, quas, semine virilo omnino non ingesto, perfecte conformare non valent, vitiose tamen imitari studeant.

Qui vero illas, quas diximus formationes, residua foetus extra-uterini, absorptis aliis partibus, esse credunt, his rationibus refutari possunt:

- 1) Partium harum numerus et magnitudo normam quam maxime saepissime excedit.
 - 2) Exceptis adipe, ossibus, pilisque frustra requiras alias partes, quae ejusmodi residua videri possint, quanquam foetum extraterinum per longam annorum seriem absque ulla resorptione servari posse constat.
 - 3) Pili dentesque in ipsa ovariorum massa radicanter.
- Accedit etiam tertia conjectura de partium harum formatione facta, vix ac ne vix quidem

digna quae refutetur, proposita a viris clarissimis Cheston Browne, Gleghorn aliisque, qui omnia illa nil esse judicant nisi corpora deglutita, cui quidem sententiae quartam denique eamque majoris forsani momenti adjiciam: sunt enim qui formationes illas abnormes, quum earum vestigia jam in foetu sint inventa, eodem tempore quo ipsum corpus, exortas censeant, ita ut duplex sit parvis monstruosus. (Doppeltmißgeburtcn 1).

Caput II.

Ovariorum tumores, ab organismo omnibus numeris discrepantes.

Fungus haematodes.

Fungum haematodem raro in ovaris reperiit viri clarissimi Baillie 2), Wardrop 3),

1) Meckel P. A. II. 1. p. 68. — Vom zæugungsähnlichen Mehrfachwerden.

2) Morb. anat. p. 265.

3) Wardrop. S. 167 — 169.

Barus 1) alique affirmant, quamvis saepissime testiculum viri afficiat.

Ab initio tumorem format subrotundum fluctuantem tantaque elasticitate praeditum ut facillime cum hydatidibus confundi possit; modo album, modo ravum, modo fuscum atque adeo nigrum. In simplici involuero materia inest, cellulosa similis, mollis, pulposa, medullaris, vasis concisa sanguiferis tum minoribus, tum majoribus quorum parietes tenuissimae, et ad dilacerandum facillimae vix oculis percipi possunt. Plerumque non solus adest tumor sed simul serosi, vario liquore repleti folliculi, aut alia partibus normalibus similia proveniunt. Exitus vero, quem aliis in organis magis obiter jacentibus hic fungus habere solet, in ovaris fere semper morte praematura avertitur quod etiam hac quam subjungimus, morbi cadaverisque dissecti historia a viro clarissimo Reizio 2) nobiscum communicata probari videtur:

Aegrotata quaedam, vomitu vexata, alvi-que obstructionibus et doloribus ex abdomine ortis subito integumenta abdominalia infra umbilici regionem tumore quodam subrotundo, recellente, immobili ac dolente, usque ad ovi asserini magnitudinem extensa esse sensit. Quas quidem affectiones quum relationis hujusce auctor ab epiplocele exortas crederet, venarum sectionibus, balneoque tepido sublevare studuit. Moxvero exploratione tum per intestinum rec-

1) Surg. anat. of the head and neck p. 220.

2) Svenska Läkare Sällskop. Handlingar IX.

tum tum per vaginam instituta, quum corpus quoddam duriusculum in infima abdominis parte perciperet, incertum utrum sit steatoma mesenterii, an scirrhus an hydrops ovarii, maluit curationem palliativam instituere, idque usque ad mortem, quae quidem sexto mense evenit.

Dissecto abdomine, tumor inventus est octo librarum et qui cum peritoneo, ligamento lato dextro ejusdemque lateris tuba Fallopiana cohaerit; in medio autem tumore quem duo folliculi efficiebant massa inerat pulpam continens medullarem, vasis minoribus concisa et membrana ex rubro flavescens obducta. Totus denique tumor in materia quadam purulenta, albuminosa, flayi coloris, innatabat.

Scirrhus ovariorum.

Rarius hic quam in utero occurrit, quum magnus ovariorum nisus formativus partes, ab initio fortasse acrimonia quadam cancosa jam affectas, in normales tandem vertere queat. 1)

Scirrhus, cum fungo medullari modo, modo cum tumoribus tum cartilaginosis, tum fibrosis, modo cum ossium formatione, quae tamen ab aliis ossibus majore calcis copia differant 2), conjunctus saepissime vel omnino non cognoscitur vel cum aliis confunditur.

Massa ovariorum, morbo iuciente, aliquantum adaucta, subpallida, cum folliculis erosis saepissime conjuncta in duas substantias

1) Meckel l. l.

2) Meckel l. l.

mutatur quarum altera est fibrosa et in cellulas divisa, altera subflava et pulposa; mox autem indurescit et denique in carcinoma vertitur.

Sed missa accuratiore hujusmodi tumidi ovarii descriptione, quippe quod eodem fere modo quo alia organa scirrhu affecta se habeat nonnullas tantum observationes proponere mihi liceat; et prima quidam sit, quam vir cl. Haller in opusculis suis pathologicis narrat:

„Matrona, sit, nobilis, annorum 61, altera vice hydropem passa erat cum dolore sinistri lateris sub costis spuris paene perpetuo; prima hieme anni 1765 maxima cum utilitate acore minerali usa fuerit. Altera hieme similia symptomata redierunt et frustra ea data fuerunt quae in hydropem exhiberi solent. — Diarrhoea cum sopore vitae finem fecit. — In abdomine mali sedes erat; — tumor insignis, levis, subrotundus, panis helvetici et figura et mole, abdomen ad colon usque transversum tenebat. — Natura tumoris scirrhusa, durissima, paulo quam cartilago mollior, similis tantum ut unica cellula inesset, quae incisa, per vulnusculum vermiculos albae materiae pultaceae edidit. — Ambitus tumoris fuit per longitudinem 25 pollicum, linearum 6, pondus 8 librarum, unciarum 6.

Puella quaedam 1) indea primo pubertatis tempore mensibus male semper procedentibus vexata, anno decimo octavo, instantie jam chlorosi, accedente hydropem, occubuit. — Sectione

1) Cerutti, l. l.

cadaveria instituta utrumque ovarium in massam illam scirrhosam modo descriptam mutatum esse cognoscebatur; quam ob rem etiam nunc in theatro pathologico Lipsiensi servatur.

Alias his simillimas observationes missas faciam, hoc autem silentio praeterire haud possum in cerva 1) quoque formationem inventam esse eodem modo vitiosam.

Tubercula.

Quo major campus patet quaerenti de tuberculorum formatione, tum in universum, tum si separatim ovaria respicias, — eo magis dolendum quod fere omnes etiamsi rem latissime pettractant vix tamen ullam ovariorum mentionem faciunt. — Neque enim clar. Meckel 2), quamquam in utero testeque virili similia se invenisse contendit, neque Bayle, qui fere tertiam partem hominum hoc morbo corripri affirmat, neque alii, observationes suas jure meritoque ad tubercula ovariorum referendas, alio quodam nomine commemorantes, ullam in rem nostram intendunt cogitationem.

Quae cum ita se habeant, maxima me laetitia affecit, quod in theatro nostro pathologico-anatomico tria servantur ovaria vitiose formata, ad rem fusius explanandam quam maxime idonea, — quae jam lectori benevolo accuratius describam.

1) Goetting. Taschenb.

2) M. l. l.

Observatio prima.

No. 383.

Genitalia interna mulieris rusticae Dorpatensis, cui nomen Kaddri, et quae annum agens 23, mense Majo ineunte anni 1325, in nosocomium nostrum recepta, haud multo post morte illic occubuit.

Haec mulier, iude a prima aetate bona semper valetudine gavis, annique 1325 mense Septembri commubio juncta, quum mox duritias quasdam, eas tamen parum tantummodo dolentes, in abdominis regione sentiret, gravidam se esse credidit. Anno vero sequenti, quum grave de terra sustulisset onus, et abdomen vehementissime illisisset, quod lotricis muneribus fungenti jam antea saepius linca lavando acciderat, doloribus jamjam acerrimis exor̄is, sero fortasse coacta est ut auxilium imploraret. Etenim abdominis tumore duritiaque magis magisque adauctis, mox pectoris dolores, respirationis difficultas, oedema pedum cum hydropse anasarca et ascite, nec minus superveniens febris hectica vitae finem fecerunt.

Dissecto cadavere, quum aquae serosae jam sat magna copia effluxisset haec fere perspicui poterant:

Intestina abdominalia modo inter se modo cum peritoneo, tuberculis albescentibus, vel rubris vel etiam fuscis plane obruto, coaluerant. — Processus vermiformis tumorem efficiebat haud dissimilem fungo haematodi, qui jam in eo est ut in exulcerationem transeat.

Prae ceteris autem genitalia mirum in modum a forma normali tam magnitudine quam structura abhorrebant, quae jam pluribus verbis sunt describenda:

Uterus parvus, tubis Fallopiianis simul imperviis, excepto quo tegebatur peritoneo, quod quidem volumine quam maxime erat auctum, tuberculis supra jam descriptis aliis solidis adhuc, aliis in massam pulposam jam transmutatis, obductum, ceterum a norma haud discedebat. — Sed longe alia erat ratio ovarii dextri, quippe quod primo ad aspectu spatium totum inde a crista iliaca usque ad umbilicum tenere videretur. Attamen maxima pars hujus tumoris ex iisdem fere tuberculis constabat, haud minus in peritoneo sitis, in ovarii vero superficie tam arte adhaerentibus ut conjuncta unam tantummodo molem efficere viderentur. — Qui tamen nexus quum esset solutus, ovarium ipsum pugni magnitudinem aliquantulo superans, has ex hibuit aberrationes:

Externa ejus membrana ex albo flavescens, excepta parte superiori, quae magis jam erat emollita, dura erat et condensata. Incisione perpendiculari in medium hoc ovarium facta, superior ejus pars massam fuscam, tactu mollem, dissolutam, caseo vitiatu similem; inferior substantiam crassiorem offerebat, albam, pallidam, ex singulis stratis quodammodo formatam, quorum alterum ab altero erat tectum. — Tuberculis quae peritoneo adhaerebant fere similis erat formatio, perpaucis tamen exceptis quae mediam inter utramque formam tenere videbantur; etenim in lurida illa materia; quae jam

in eo erat ut in similem pulpam transiret, singula adhuc strata, globosa, haud sine magno labore, ut quae maxime jam essent emollita, discereri poterant.

Ovarium sinistrum minus erat dextro, tactuque mollius, facta in hoc quoque incisione perpendiculari pariter atque in altero massa tuberculosa inventa est, nec dissimilis illi, quam in dextro repertam esse audivimus. — Folliculi peculiare nequam aderant; nec vagina denique, aucta et incrassata eadem carebat vitiosa formatione. — His exceptis nihil extra ordinem in organo hujus cavi potuit deprehendi. — In cavo pectoris autem inquirendo, pulmones se exhibuerunt optime valentes neque cum pleura concreto minima quidem oculis se obtulit.

Observatio Secunda.

Genitalia vitiose formata mulieris rusticae Pernaviensis.

Nr. 387.

Vidua quadrageraria, cui duo e matrimonio liberi erant, quam gravidam esse suspicaretur, simul autem acerrimis doloribus per totum abdomen diffusis vexaretur, nihil morata est quominus medicorum auxilium imploraret. — Facies pallida, oedema pedum, excretiones suppressae, cum omnibus febris hecticae symptomatibus conjuncta, quum gravius jam malum indicarent, exploratio obstetricia statim instituta est. Per integumenta abdominalia maximopere extensa corpus quoddam durum, mobile, recedens, superficie inaequale et gibbosum, praecipua

quantum conjici licuit, dolorum sedes, facillime potuit cognosci, et explebat quidem totam abdominis regionem, ita tamen ut magis ad partem sinistram esset inclinatum. — Fluctuatio perspicua aquam in cavo abdominis accumulata indicabat.

Explorationem autem insipientem per vaginam lubricam, fervescens, impletam humore tenui purulento cum sanguine commixto, nec ullum odorem spargente, idem se obrulit tumor, tangendo autem vel majoribus doloribus affectus. — De morbi initio causisque nisi dolores quamquam minorem in modum suppressa menstruatione jam plus annum perdurasse, nil fere comperiri poterat, — quod in hac gente fieri solet, quom ne semet ipsos quidem habeant satis exploratos.

Quum autem tam vitiosae essent organorum abdominalium formationes non est quod miremur aegrotam, omni artis auxilio spreto, haud multo post morte occubuisse.

Instituta cadaveris sectione oculis perspicui licuit intestina abdominalia decedere quidem a situ normali, ceteroquin autem sana esse, exceptis genitalibus, ut quae mirum in modum essent degenerata. — Uteri volumen normalem magnitudinem vix altero tanto superabat, ita tamen ut induratus non esset; in ejus cavitate exerescentia inerat, polyposae similis, magnitudine excellens. — Ponderus ovariorum cum utero tres libras medicas superabat. — Ovarium sinistrum in tumorem prorsus irregularem decem fere pollicum ambitu, mutatum erat. — Color tumoris ex albo aliquantulum in cinereum trans-

iens, maculis nonnullis rubescentibus sparsus erat, consistentia partim lardo durior, partim magis dissoluta. — Particulae varia densitate ex ovarii superficie prominentes, quarum aliae nucis, aliae jam pugni minoris assecutae erant magnitudinem, tam arctissime altera cum altera cohaerebant, ut superficiem ovarii irregularem redderent sulcisque profundioribus directam. Incisione in medium facta singulae cavitates materiam praebuerunt haud dissimilem caseo vitato, modo albam, modo flavam, modo viridem, nec ulla praeditam organisatione.

Contra vero alia quae prominebant tubercula ipsiusque ovarii sinistri substantia siquidem minores excipias excavationes eadem materia pulposa repletas, massam duriorum, pallidam, subcinereum continebant.

Pectoris cavum non est apertum.

Observatio tertia.

Nr. 589.

Ovaria vitiose formata virginis quae hydrope succubuit.

Virgo quaedam nobilis febre maligna intermittente nec non hydrope ascitae subsequenti quam medici ex hepatis morbosa affectione ortam esse credebant, diu vehementer cruciabatur. — Quum vero mortis occubisset, tum demum, instituta cadaveris sectione, cognitum est, non hepar sed ovaria degenerata morbi causam fuisse. Etenim ovarium dextrum ambitu fere 34 pollicum, pondere 13 librarum, ingentem efficiebat saccum, irregularem, subglobosum fla-

yum, lubricum atque splendens. — Hic autem sacculus peritonaeo et ejus ligamentis iisque hic et illic crassitudine fere duarum linearum, erat obductus, et parietibus intergerinis modo tenuioribus, modo crassioribus, in innumera minora loculamenta divisus, quae massa quadam puriformi, tenaci, mucosa, modo subviridi, modo rubida, modo flavescens ita erant impleta, ut totum ovarii parenchyma porosum redderent, neque dissimile spongiae humore impletae. — Quam quidem massam cavendum est, ne cum ovario hydrope affecto, neve, propter longiorem morbi decursum, cum vera puris accumulatione confundamus, praesertim quum in peritonaeo tubercula fuerint similia illis quae superiores observationes nobis exhibuerunt eaque nunc duriora adhuc nunc jam dissoluta. — Licet igitur ex imperfecta morbi anamnesi nihil fere cognosci poterit quod vel diathesin scrophulosam, vel similes aliorum organorum, verbi causa pulmonum viduosas formationes indicet, jure tamen conjectum mihi videtur, ex tuberculorum dissolutione massam illam exortam esse.

Ovarium sinistrum, minus id quidem dextro, legitimam tamen magnitudinem altero fere tanto superans in vesicam singularem erat dilatatum, eamque cuticula tenuiori obductam et tenuioribus duabus parietibus intergerinis in tria loculamenta, massam similem continentia, divisam.

Accedunt etiam aliae observationes, his quas narravimus cognatae:

Mulier quaedam 26 annorum, cui habitus erat scrophulosus, quum inde a primo pubertatis tempore semper pectoris affectionibus, vomitu cruento et abortu laborasset etiamsi non nupta erat; denique phthysi tuberculosae, cum vomitu, diarrhoea et hydrope universali conjunctae, succubuit. 1)

Secto cadavere et pectoris cavo adaptato, in pulmonibus tubercula modo duriora modo dissoluta inventa sunt. — In corde polypus inerat. — In cavitate abdominali exceptis aliis vitiosis formationibus, quae ad rem nihil pertinent, ovarium sinistrum et forma et consistentia erat insigne, utpote in quo inessent cavitates materia quadam impletae purulenta, caseosa, fusca vel flava. — Baillie 2), vir clar, ovarium affert, quod antegressis affectionibus scrophulosi in massam puriformem, fuscam, friabilem erat mutatum.

Sed maximam cum observationibus a me commemoratis similitudinem ovaria habent alterum a professore illustrissimo Kelch in commentariis Hufelandi 3), alterum a viro clarissimo Horn 4) descripta. — Quae similitudo quo magis pateat, ipsis eorum verbis uti nobis liceat.

Sunt autem verba Ketchiana haec:

Das linke Ovarium einer 26jährigen unverheiratheten und einmal schwanger gewesenem

1) Clarus klinische Annalen I. B. 1. Abth. S. 125.

2) M. l. l.

3) Hufel. Journal.

4) Horns medicinische Erfahrungen 1813. S. 488.

Frau wurde den 26. Januar 1834 im hiesigen anatomischen Theater zergliedert:

Sein Gewicht betrug 50 Pfund mit allen Flüssigkeiten und nach Entleerung derselben 9.

Der so ausgedehnte Eierstock bestand aus einem häutigen Sack, welchen Zwischenräume in unzählige Fächer abtheilten. — Die Membran, welche den Sack bekleidete, war von Außen weiß und glänzend, sehnartig, 2—3 Linien dick, und an einigen Stellen, wo sich die Samenarterien und Venen vertheilten sehr gefäßreich, ihre innere Fläche war glänzender, und an den meisten Stellen mit Schleimbälgen von der Größe einer Erbse bis zur Größe einer Citrone bedeckt; auch sie bestanden aus einem fasrigen fast sehnartigen Gewebe, welches mit verschleimartigen Flüssigkeiten, nehmlich mit einer leichtfließenden durchsichtigen gelben Flüssigkeit oder mit einem zähen weißen Schleim, oder mit einer bräunlichen Gallerte oder mit einem schmutzig gefärbten mit Fettkugeln und Blutstreifen vermischten Schleim, angefüllt war. — Der innere Bau des Ovarium bestand aus Höhlen, welche durch sich kreuzende Zwischenwände in bald größere, bald kleinere abgetheilt waren; einige dieser Höhlen standen in Verbindung mit einander; die meisten waren Behälter eines sehr zähen, undurchsichtigen bald bräunlich oder weißgefärbten, in Wasser unauflöselichen Schleims; die übrigen einzeln liegenden Höhlen waren ganz leer; auch nicht mit jenen Schleimbälgen versehen.

Er cel. Horn, relata virginis cujusdam morbi cadaverisq; dissecti historia, haec narrat:

Beide Eierstöcke, besonders der rechte waren sehr bedeutend aufgetrieben, von blauer Farbe und weich anzufühlen. — Bei der Oeffnung derselben enthielten sie eine weiche bröckliche und wie alter Käse riechende Materie, mit welchem auch die Fallopischen Röhren angefüllt waren. Die Form und Textur der Gebärmutter zeigte keine Abnormität.

Sed jam sine imposito his Descriptionibus ad id progrediamur necesse est ut de formatione tuberculorum, quae insunt in ovaris, in universum disseram aliqua.

Tubercula modo ab ipsa ovariorum substantia, modo ab eorum superficie, modo a duplicaturis peritonaei exorta, praecipue in feminis quibus habitus est scrophulosus, occurrunt et tres evolutionis periodos absolvere videntur. — Ab initio partes affectae pallidae ravoque colore a substantia sana distinctae, indurescunt aliquantulum; per totam autem alteram periodum magis magisque densantur et spissantur, ita tamen, ut strais minoribus atque etsi irregularibus concentricis tamen componentur, quae, si digito premuntur in singula frusta discedunt, intercurrentibus nonnunquam tela cellulosa atque adeo vasis minoribus. — Tertia morbi periodus a partium harum dissolutione incipit; tuberculosa enim materia in pus friabile transit, in quo quidem frusta duriora, subcinerea, irregularia, caseo vitato similia innatant. — Veri folliculi rare tantummodo inveniuntur. — Quum ovaria sunt affecta tum plerumque simul etiam vicinam peritonaei partem condensatam, pellucidate carentem, et saepe tuberculorum,

modo majorum modo minorum immani fere nunc majore nunc minore copia, obrutam invenies.

Variis, quae exstant de tuberculorum origine atque natura opinionibus virorum celeb. Frank, Laennec, Baile, Portal, aliorumque, quum sat jam cognitae sint, neque succinctam ovariorum tumidorum descriptionem anatomicam singulatim tangere videantur, omissis, unam tamen, ut quae imprimis ovaria, hydatidibus saepissime obnoxia, spectet, conjecturam quamvis haud probabilem viri cel. John Baron non possum quin afferam. Namque contendit, idque observationibus nitens, tumores commemoratos a hydatidibus degeneratis transformatisque exoriri. — Incipiente enim ejusmodi transformatione, in hydatidibus maculum parvum, haud pelucidum, oculis percipi posse, quo sensim, sensimque accrescente, tum integumenta condensentur omnique contractilitate priventur, tum vero tota substantia in pulpam illam jam saepius commemoratam, friabilem et caseosam transeat.

Pyogenia.

Ingens est multitudo observationum quae de variis rationibus, quibus in ovarii puris collectio fieri possit certiores nos reddunt.

Ovaria vel abscessibus, vel ulceribus conspurcantur; aut enim ipsa in ingentem abscessum trauseunt, aut pluribus iisque minoribus accipiuntur. — Cujus autem rei causam dant aut inflammatio quaedam antecedens acuta vel chronica, aut corruptio foetus illic haerentis, aut infarctus, aut alia.

1) Medicinisch chirurgische Zeitung.

Morgagni, vir clar, in abdomine mulieris quadragenariae morbo oppressae corpus quoddam reperit pugni magnitudinem superans:

Ovarium sinistrum autem subrotundum erat et tuberosum in medio pelvi situm et abscessibus repletum.

Caput III.

Amplificatio ovariorum, a formationibus ne continuate quidem cum organismo gaudentibus, exorta.

Conversio in materiam lapideam.

Hanc ovariorum affectionem pleraque observationes cum tumoribus folliculosis in illis formati conjunctam, ostenderunt. — Saepius ovarii substantia in lapideam materiam videtur transire quam partes quibus circumdatur. Hae quoque concrectiones lapideae non solum in infecundis et ad aetatem decrepitam progressis, sed etiam in junioribus feminis, praesertim autem moretricibus reperiuntur.

Hydatides.

Hydatides, modo in folliculis ovariorum substantiae adhaerentibus sitae, modo solutae haud raro in ovarii occurrunt, quod, quum eodem ovariorum nisu formativo adaucto, tot tantaque aliae gignantur formationes minus perfectae, non est cur miremur. Eandem enim genitalium efficacitatem adauctam simul vero turbatam quae alias gignit vitiosas formationes jam

1) Lientaud. Hist. anat. med.

memoratas ad hydatides quoque procreandas conferre posse, hoc, quem narraturi sumus, casu, nostra in urbe observato, optime nisi fallimur, probatur:

Mulier quaedam, uno eodemque temporis momento quo maritus cum ea concubuit, domum suam incendio correptam animadvertens, vehementissime perterrita est, mox, mensibus intermitentibus, et tumore in abdominis latere exorto, gravidam se habuit. Sed frustra; — etenim hydrope correpta et viribus magis magisque deficientibus, post biennium diem supremum obiit. — In cadavere autem ovarium nimia magnitudine conspicuum et immensam fere hydatidum copiam continens repertum est.

Liceat denique nobis etiam aliam observationem e commentariis Hufelandii 1), ubi insuper icona instructa est, excerptam addere qua formam, quae ovariorum hydatidibus esse solet perspicuam reddamus:

Incisione in medium ovarium sinistrum facta tres animadverti poterant hydatides, soliditate et colore minori pruno livido aequales, quarum cuticula externa tenuis et pellucida humorem fuscum sanguinis sero haud dissimilem continebat. — Accedebant insuper aliae tres hydatides, in superficie ovarii externa adhaerentes, quanquam minores, flavae colore et quae materiam potius gelatinosam continerent.

Atque haec fere sunt quae de ovariorum varia amplificatione morbosa promta mihi erant.

1) Hof. Journal.